

Mieczysław A. Krąpiec, *Ludzka wolność i jej granice*, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2004, ss. 276

Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu (oddział *Societa Internazionale Tommaso d'Aquino*), mające swą siedzibę na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, i wydające od kilku lat *Powszechną encyklopedię filozofii*, podjęło nową, cenną inicjatywę. Publikując książkę o prof. Mieczysława Krąpca pt.: *Ludzka wolność i jej granice*, zainicjowało wydawanie nowej serii „Biblioteka Filozofii Realistycznej”. Celem tej inicjatywy jest przybliżenie realistycznego sposobu filozofowania na przykładzie prac klasyków filozofii realistycznej. Wypadało, żeby serię rozpocząć od pozycji szczególnej, tak gdy idzie o rangę jej autora, jak i o doniosłość podjętego w niej problemu. Autor tej pierwszej pozycji, o. prof. Mieczysław A. Krąpiec, wieloletni rektor KUL, jest współtwórcą i nestorem polskiej szkoły filozofii realistycznej, znanej w Polsce pod nazwą Filozoficzna Szkoła Lubelska. Prezentowany w niej problem to kluczowy problem wszystkich czasów, a w szczególności epoki nowożytnej. Wolność osobista i polityczna stanowiła przedmiot tęsknot wyrażanych w pieśniach patriotycznych i w poezji narodowej; stanowiła cechę wyróżniającą narody i społeczeństwa, w tym szczególnie nasz naród, który walczył „za wolność naszą i waszą”, i który poniósł największe ofiary w obronie wolności narodowej. Dziś po odzyskaniu wolności i suwerenności nie niknie dyskusja na temat wolności. Można zauważyć, że słowo „wolność” jest jednym z najpopularniejszych słów naszego czasu. Pojawia się niemal we wszystkich dziedzinach życia. Jego rozumienie decyduje często o przynależności do takiej czy innej orientacji filozoficznej, politycznej czy społecznej.

W dwudziestowiecznych systemach totalitarnych wolność traktowano bardzo podejrzliwie, natomiast w umacniających się – po upadku komunizmu – ustrojach liberalnych, została ona w niektórych jego odmianach zabsolutyzowana i uznana za najwyższą wartość, ważniejszą od prawdy, dobra czy piękna. Właściwe, to znaczy obiektywne pojmowanie wolności ma dziś szczególne znaczenie dla życia indywidualnego, społecznego, politycznego, międzynarodowego. Jest zatem ciągła potrzeba powracania do refleksji nad wolnością. Refleksję tę podejmują dziś różne dyscypliny naukowe. Wolność bywała i jest przedmiotem badań psychologii, pedagogiki, socjologii, politologii, etyki, antropologii filozoficznej i teologii. Spośród tych dziedzin wiele do powiedzenia na temat wolności ma antropologia filozoficzna, której częścią jest etyka. Tu bowiem poszukuje się odpowiedzi na pytania: jakie są jej źródła i natura, jaki jest jej zakres, jaki cel i sens, czy można i jak można ją kształtować.

Wydaje się, że w dzisiejszej refleksji nad wolnością ogromnie ważny jest powrót do jej rozumienia przez klasyków filozofii, gdyż to rozumienie może uchodzić za najbardziej podstawowe i zarazem najbardziej obiektywne. Wolność ukazuje się ją bowiem w tym nurcie filozoficznym na bazie realistycznej antropologii, w której jest odczytywana jako szczególny dar i zadanie dla człowieka. Taką właśnie wizję wolności prezentuje o. prof. Mieczysław A. Krąpiec w sygnalizowanej tu książce.

W swoich rozważaniach autor, posługując się wyjaśniającą analizą filozoficzną, usiłuje dotrzeć do podstaw wolności człowieka. Według niego tą podstawą jest ludzki decyzyjny akt działania. Ludzka wolność zakotwiczona jest w osobowych aktach decyzyjnych, będących wynikiem współdziałania rozumu i woli człowieka, w którym następuje wybór celu

i proporcjonalnych do niego środków. Każda decyzja jest przejawem autodeterminacji człowieka, który poprzez nią wybiera określony sąd praktyczny o dobru i na tej podstawie podejmuje działanie dla jego osiągnięcia. Wolność człowieka jest zakorzeniona nie tyle w braku ograniczeń, ile w wyborze proporcjonalnego dla człowieka dobra, w danej sytuacji i w konkretnych okolicznościach. „Ów wybór dobrowolny praktycznego sądu – pisze autor – jest aktem ludzkiej wolności, w której dokonujemy autodeterminacji, transcendującej indeterminizm i determinizm” (s. 263). W ten sposób „budujemy” samych siebie przez samostanowienie o sobie w aktach naszej ludzkiej wolności, jakimi są akty decyzyjne i tworzymy swoją osobową twarz. Można powiedzieć, że przez nasze wolne akty decyzji rzeźbimy nasze człowieczeństwo. Te akty decyzji opierają się na rozeznaniu prawdy o dobru. Wszelkie zafalszowanie prawdy o dobru stanowi zawsze zagrożenie ludzkiej wolności. Szczególnie niebezpieczne dla osobowego rozwoju człowieka jest zafalszowanie prawdy o ludzkim dobru na terenie religii, nauki, moralności, prawa, polityki, majątności. Funkcjonowaniu wolności w tych właśnie dziedzinach autor obrał za przedmiot rozważań dla kolejnych rozdziałów swojej znakomitej monografii. Po ukazaniu podstaw wolności człowieka (rozdz. I, s. 11-76), autor omawia granice wolności w religii (rozdz. II, s. 77-91), w nauce (rozdz. III, s. 93-112), w moralności (rozdz. IV, s. 113-149), na terenie polityki (rozdz. V, s. 151-190), w dziedzinie prawa (rozdz. VI, s. 191-218) oraz w dziedzinie osobistego mienia – prawa do prywatnego posiadania (rozdz. VII, s. 219-233). W rozdziałach tych autor zauważa, że osobista wolność oraz jej społeczne, gospodarcze i polityczne przejawy są związane z realizowaniem dobra, zaś realizacja dobra w ludzkim życiu jest niczym innym jak celowością ludzkiego postępowania. Dobro jest zawsze motywem i celem działania człowieka. Zdaniem autora ukazanie celowości ludzkiego życia – poprzez różne doniosłe formy decyzyjnego działania – stanowi wskazanie na najgłębsze podstawy ludzkiej wolności. Stąd też systemy filozoficzne, polityczne, gospodarcze, etyczne, prawnicze wykluczające celowość działania jako realizacji dobra, występują w gruncie rzeczy przeciw ludzkiej wolności. W takim rozumieniu wolność ziszcza się w odniesieniu do obiektywnego, a nie tylko pozornego dobra, będącego odpowiedzią na pragnienie szczęścia, które jest nieuświadomionym pragnieniem Boga.

Walor prezentowanej książki podnosi piękna szata graficzna oraz indeksy: osobowy i rzeczowy. Pozycja o. Krąpca jest godna polecenia wszystkim tym, którzy szukają obiektywnej prawdy o człowieku. Powinna się znaleźć nie tylko w bibliotekach uczelni humanistycznych: teologicznych i filozoficznych, ale także w prywatnych księgozbiorach wszystkich tych, którym droga jest obiektywna prawda o człowieku.

bp Ignacy Dec